

กระบวนการดำเนินคดีที่เหมาะสมกับพระภิกษุที่ต้องหาคดีอาญา Prosecution Process Suitable for Monks Seeking Criminal Charges

ทัตดาว โฉมลักษณ์ Thatdaow Chomluk

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Buddhapanyasridvaravati Buddhist College,

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

¹Corresponding author, e-mail: thatdaow@gmail.com

Received April 4, 2024; Revised December 30, 2024; Accepted: December 31, 2024

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินคดีกับพระภิกษุที่ต้องหาคดีอาญา เพื่อศึกษากระบวนการปฏิบัติที่เหมาะสมต่อการดำเนินคดีกับพระภิกษุที่ต้องหาคดีอาญา ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การศึกษาเอกสารนำข้อมูลมาวิเคราะห์ตีความหมาย สังเคราะห์ และนำเสนอผลการศึกษเกี่ยวกับกระบวนการปฏิบัติที่เหมาะสมต่อการดำเนินคดีกับพระภิกษุที่ต้องหาคดีอาญา ผลการวิจัยพบว่า การศึกษากระบวนการการดำเนินคดีอาญากับพระภิกษุตามขั้นตอนต่างๆ ได้แก่ การจับกุม ตรวจค้น การสอบสวน การปล่อยตัวชั่วคราว การฟ้องคดี การพิจารณาพิพากษาคดี การบังคับโทษ นั้น มีการดำเนินกระบวนการโดยการให้พระภิกษุผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาสละสมณเพศตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535และพ.ศ.2561 ยังขาดความชัดเจน ไม่มีแนวทางหลักเกณฑ์ที่แน่นอนในการปฏิบัติจากกฎหมายอาญา การปฏิบัติต่างๆเกิดขึ้นจากผู้บังคับใช้กฎหมาย จึงขอเสนอกระบวนการดำเนินคดีที่เหมาะสมกับพระภิกษุที่ต้องหาคดีอาญาคือ ควรนิยามคำว่าพระภิกษุเอาไว้ให้ชัดเจน ควรกำหนดให้มีเจ้าคณะพระสังฆาธิการผู้ปกครองระดับสูงขึ้นไปตามลำดับชั้นเป็นผู้ควบคุมตัวหากเจ้าอาวาสกระทำความผิดกฎหมายอาญา ควรจัดให้มีสถานที่พิเศษสำหรับควบคุมตัวพระภิกษุระหว่างดำเนินคดีอาญาแทนการให้สละสมณเพศ ควรมีการเยียวยาคืนสถานภาพพระภิกษุที่มีการสละสมณเพศกรณีพิสูจน์แล้วว่าไม่เป็นผู้กระทำความผิดอาญา ควรมีกฎหมายวิธีพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับพระภิกษุที่กระทำความผิดคดีอาญาไว้ต่างหากจากบุคคลธรรมดา ควรเพิ่มกระบวนการกลั่นกรองจากคณะสงฆ์โดยให้มีพระวินัยธรวินัยจรรย์ความผิดตามกฎหมายอาญาก่อนมอบตัวให้เจ้าหน้าที่บ้านเมืองได้ดำเนินการตามกฎหมายต่อไป

คำสำคัญ: กระบวนการดำเนินคดี; พระภิกษุ; ต้องหาคดีอาญา

Abstract

The purpose of this article is to study concepts, theories, and research related to the prosecution of monks facing criminal charges. To study the appropriate procedures for prosecuting monks facing criminal charges. Use a qualitative research format. Use the study of documents to analyze, interpret, synthesize, and present the results of the study regarding appropriate procedures for prosecuting monks facing criminal charges. The research results found that. A study of the process of criminal proceedings against monks according to various steps, including arrest, search, investigation, temporary release, prosecution, sentencing, and enforcement of sentences. The process is carried out by giving monks who are accused of committing a criminal offense Renounce monastic sex according to the Sangha Act of 1962, amended. By the Sangha Act (No. 2) B.E. 2535 and B.E. 2561 Still lacking clarity There is no definite guideline and criteria to follow from the Sangha Rules. Various practices are perpetrated by law enforcement. Therefore, we would like to propose a prosecution process that is appropriate for monks who are facing criminal cases. The word monk should be clearly defined. There should be an abbot who rules higher up in hierarchy to detain the abbot if the abbot violates the criminal law. A special place should be provided for the detention of monks during criminal cases instead of having them renounce their monastic life. There should be compensation for reinstating monks who have renounced monasticism if it is proven that they have not committed a criminal offense. There should be a legal procedure regarding monks who commit criminal cases, separate from that of ordinary persons. The screening process from the Sangha should be increased by having the Vinayathorn decide on crimes according to criminal law before handing over to government officials to proceed according to the law.

Keywords: litigation process; Monk; Need to find a criminal case

บทนำ

ปัจจุบันกฎหมายอาญาและพระราชบัญญัติที่มีโทษทางอาญาเป็นกฎหมายที่ว่าด้วยความผิดและที่กำหนดโทษไว้สำหรับความผิด โดยทุกสังคมย่อมมีกฎเกณฑ์ ข้อบังคับความประพฤติของสมาชิกในสังคมนั้นๆ บุคคลใดได้มีการกระทำที่มีผลกระทบต่อสังคมหรือคนส่วนใหญ่ อันเป็นการทำความผิดทางอาญา ดังนั้นกฎหมายอาญาจึงเป็นกฎหมายซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคม โดยการกำหนดว่าการกระทำใด เป็นความผิดอาญาและได้กำหนดโทษของผู้ฝ่าฝืนการทำความผิดนั้นๆ (นคร พจนวรวงษ์, 2550)

กฎหมายลักษณะอาญายังปรากฏแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก เป็นการแสดงว่าความสำคัญของพระพุทธศาสนายังคงมีอยู่ในสังคมไทยในอดีตจนถึงปัจจุบัน

พระพุทธศาสนายังได้รับการเคารพนับถือ และพระภิกษุยังคงอยู่ในสถานะเหนือกว่าบุคคลธรรมดา (นิตดาภา กังคานนท์, 2551) พระภิกษุหากกระทำความผิดก็จะได้รับการลงโทษ ตามกระบวนการยุติธรรมของฝ่ายอาณาจักรด้วย ทั้งความแพ่งและอาญา ทั้งนี้เพราะภิกษุเป็นผู้ดำรงพระศาสนาอยู่ในฐานะของผู้รักษาพระธรรมวินัย และเป็นผู้ยังศรัทธาให้มีต่อพุทธศาสนิกชน จึงมีความจำเป็นต้องอนุวัตรตามกฎหมายบ้านเมืองด้วย ในการปกครองคณะสงฆ์ได้มีการตรากฎหมายเพื่อดำเนินการเอาผิดในเรื่องนั้นขึ้นมาอีก โดยอาศัยอำนาจความชอบธรรมจาก สิกขาบทแห่งพระวินัยปิฎกเป็นหลักเกณฑ์สำคัญอย่างเคร่งครัดสูงสุด ซึ่งเรียกว่าพระราชบัญญัติคณะสงฆ์เพราะถือว่ารัฐมีหน้าที่ให้การอุปถัมภ์คุ้มครองพระพุทธศาสนา เพื่อปราบปรามอสังขี ปกป้อง ภิกษุผู้ประพฤติดี และป้องปรามการกระทำผิดที่จะเกิดขึ้น ทั้งนี้เพื่อที่จะทำให้พระวินัยมีความศักดิ์สิทธิ์ (พระเมธีธรรมาภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต), 2539) และเกิดความผาสุกของคณะสงฆ์โดยรวม กฎหมายซึ่งใช้บังคับกับประชาชนในรัฐ ยังเข้าไปเกี่ยวข้องกับสถานะความเป็นภิกษุด้วย เนื่องจากพระภิกษุเป็นผู้มีสถานะเป็นบุคคลต้องอยู่ในกรอบแห่งกฎหมายบ้านเมืองที่เรียกว่าอาณาจักร และอยู่ในกรอบแห่งพระธรรมวินัยเรียกว่าพุทธจักร การกระทำความผิดที่เกิดจากการละเมิดกฎหมายบ้านเมืองเรียกว่าโลกวัชชะ ความผิดบางอย่างเป็นความผิดทางโลกคือกฎหมายบ้านเมือง บางอย่างเป็นความผิดทางธรรมวินัย บางอย่างเป็นความผิดทั้งสองทาง (สนธิ ศรีสำแดง, 2543) ตาม พ.ร.บ.คณะสงฆ์ มาตรา 29 กำหนดว่า พระภิกษุรูปใดถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา ถ้าพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยตัวชั่วคราว และ เจ้าอาวาสวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม หรือพนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม หรือพระภิกษุรูปนั้นมิได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่ง พนักงานสอบสวนมีอำนาจจัดดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้ กรณีนี้พระภิกษุที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญา ซึ่งยังอยู่ในชั้นพนักงานสอบสวน ยังไม่เข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาล แต่ถ้าพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ ใช้ดุลยพินิจแล้วเห็นว่าไม่สมควรให้ปล่อยตัวชั่วคราว และเข้าเงื่อนไขอื่น ๆ ที่กฎหมายกำหนดไว้ข้างต้น พนักงานสอบสวนก็สามารถดำเนินการให้พระภิกษุสละสมณเพศได้ ขณะที่ มาตรา 30 กำหนดว่า เมื่อจะต้องจำคุก กักขังหรือขังพระภิกษุรูปใดตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล โดยมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศได้ และให้รายงานให้ศาลทราบถึงการสละสมณเพศ ซึ่งกรณีตามมาตรา 30 แตกต่างจากมาตรา 29 เพราะเป็นกรณีที่มีคำวินิจฉัยหรือคำสั่งของศาลออกมา และมีผลบังคับต่อตัวภิกษุรูปนั้นให้ต้องปฏิบัติตามพนักงานเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องก็สามารถดำเนินการให้ภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศได้ (พระครูวินัยธรสุริยาสุริโย (คงคาไหว), 2564) พยานรู้เห็นการสละสมณเพศนั้นก็เพียงพอแล้วไม่จำเป็นต้องมีพิธีการเป็นพิเศษแต่อย่างใด อย่างไรก็ตามการดำเนินการให้สละสมณเพศจะต้องทำอย่างไรนั้นตาม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ มาตรา 27 บัญญัติให้เป็นไปตามกฎหมายอาญาซึ่งยังมีได้มีการบัญญัติ ขึ้นแต่อย่างใด ดังนี้ พนักงานสอบสวนจะต้องทำอย่างไรจึงจะถือว่าได้ดำเนินการให้สละสมณเพศแล้ว หากเกิดกรณีที่พระภิกษุผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดไม่ยอมเปล่งวาจาลาสิกขาเพราะเชื่อว่าตนไม่ได้กระทำความผิด ในขณะที่ยังมีได้มี กฎหมายอาญาบัญญัติเรื่องวิธีดำเนินการให้พระภิกษุผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาลาสิกขา พนักงานสอบสวนจะดำเนินการอย่างไร เพื่อจะได้ไม่ต้องนำพระภิกษุจำขังทั้งผ้าเหลืองตามอรรถกถาได้กำหนดให้ใช้ “กายประโยค” คือแสดงด้วยพฤติกรรมโดยได้แก่การเปลื้องผ้ากาสาจะ

เสียแล้วให้ นุ่งห่มอย่างคฤหัสถ์ ยังไม่จัดเป็นการลาสิกขาหากคงประพฤติพรหมจรรย์มั่นคงอยู่ย่อมไม่ขาดจากความเป็นพระ(ทวีเกียรติ มินะกนิษฐ์,2543) ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงมีความประสงค์ที่จะศึกษาในประเด็นที่ภิกษุผู้ที่ถูกกล่าวหาว่าได้กระทำการอันเป็นความผิดต่อกฎหมายบ้านเมือง แต่เมื่อพระภิกษุซึ่งเป็นสาวกขององค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ย่อมอยู่ในฐานะที่ควรแก่การเคารพบูชาเหนือกว่าบุคคลทั่วไป เมื่อมีผู้กล่าวหาว่าพระภิกษุได้กระทำการอันเป็นความผิดในคดีอาญา การปฏิบัติต่อพระภิกษุตาม พ.ร.บ.คณะสงฆ์มาตรา 29 หรือมาตรา 30 นั้นยังไม่ได้พิสูจน์ว่าท่านมีผิดหรือบริสุทธิ์อย่างไร การดำเนินการให้ท่านสละสมณเพศดังกล่าวส่งผลอย่างไรต่อความชอบธรรมทางพระวินัย ควรมีการกระบวนการปฏิบัติที่เหมาะสมต่อพระภิกษุแตกต่างจากบุคคลทั่วไปที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดหรือไม่ เพื่อความเจริญแห่งอายุพระพุทธศาสนา สามารถสร้างและดำรงศรัทธาแก่ประชาชนตลอดไป

แนวคิดในการกำหนดโทษภิกษุที่กระทำความผิดตามพระธรรมวินัย มาตราการสำหรับพระภิกษุที่กระทำผิดพระวินัยภายใต้กรอบ พ.ร.บ.คณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ดังกล่าว เป็นมาตรการตามกฎหมายนิคหกรรมของมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11 พ.ศ. 2521 ว่าด้วยการลงนิคหกรรม ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ซึ่งมาตรการตามกฎหมายนิคหกรรมที่ว่านี้ เป็นพัฒนาการของนิคหกรรมที่ปรากฏตามพระวินัยไปสู่รูปแบบนิติเชิงกฎหมาย กล่าวคือเป็นการนำเอากระบวนการยุติธรรมทางอาญามาปรับใช้ มีกระบวนการขั้นตอนปฏิบัติเช่นเดียวกับกระบวนการยุติธรรมของฝ่ายฆราวาส แต่กฎหมายดังกล่าวไม่มีอำนาจในการลงโทษเป็นแต่เพียงกฎหมายหรือระเบียบที่มหาเถรสมาคมตราขึ้นมาใช้เพื่อดำเนินกระบวนการไต่สวนภิกษุผู้กระทำผิด หรือเพื่ออำนวยความสะดวกให้เกิดขึ้นแก่ผู้เกี่ยวข้องในอธิกรณ์ หรือเป็นแต่เพียงกระบวนการทางศาลเท่านั้น ดังนั้นเมื่อพิจารณาโดยอำนาจตามเจตนารมณ์แห่งบทบัญญัติแล้วจะเห็นได้ว่าการลงนิคหกรรมหรือการลงโทษผู้กระทำผิดนั้น เป็นเรื่องของกฎหมายภายใต้อำนาจของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 เป็นหลักดังนั้น เมื่อพระภิกษุกระทำความผิด พระภิกษุก็อาจต้องรับโทษตามบทบัญญัติที่กฎหมายได้กำหนดเอาไว้ โดยขั้นตอนหรือกระบวนการลงโทษพระภิกษุนั้น ก็ต้องดำเนินการตามขั้นตอนทั่วไปในฐานะประชาชนคนหนึ่งซึ่งกระทำผิดกฎหมาย การดำเนินกระบวนการทางอาญาบางขั้นตอนจึงอาจไม่เหมาะสมกับความเป็นสมณเพศแต่ไว้ในประมวลกฎหมายอาญาเองก็ไม่ได้มีการบัญญัติความผิดที่เกี่ยวกับการกระทำของพระภิกษุไว้โดยตรง เป็นแต่เพียงการบัญญัติความผิดที่เกี่ยวข้องกับศาสนาโดยมีลักษณะเป็นหลักการกว้างๆเอาไว้เท่านั้น กฎที่ออกโดยมหาเถรสมาคมหรือพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ และตามสภาพการณ์ของความเป็นจริง พระภิกษุสามารถกระทำความผิดได้ทั้งที่เป็นความผิดตามพระธรรมวินัยและความผิดที่ขัดต่อกฎหมายบ้านเมือง แต่เมื่อความผิดใดที่เป็นการไปละเมิดต่อกฎหมายบ้านเมือง ก็จำเป็นที่จะต้องดำเนินคดีกับพระภิกษุผู้นั้นตามกฎหมายในฐานะพลเมืองของรัฐ

แนวคิดการดำเนินการตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 ภายใต้อำนาจของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ.2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พ.ศ. 2535 เป็นหลักแต่กฏนิคหกรรมไม่ใช่การลงโทษเป็นแต่เพียงกฎหมายหรือระเบียบที่มหาเถรสมาคมตราขึ้นมาใช้เพื่อการไต่สวนหาคนกระทำผิดหรือเพื่ออำนวยความสะดวกให้เกิดขึ้นแก่ผู้เกี่ยวข้องในอธิกรณ์หรือเป็นแต่เพียงกระบวนการทางศาลเท่านั้นจึงไม่มีอำนาจในการลงโทษส่วนปัญหาหรือความผิดตามความหมายของกฎหมายนิคหกรรมนั้นกลับไม่ได้มุ่งหมายถึงการละเมิดพระวินัยทั้งหมด โดยมากปัญหาที่จะนำเข้ามาสู่การ

พิจารณาโดยกฏนิคหกรรมของมหาเถรสมาคมนั้น ก็จะมีเฉพาะปัญหาการละเมิดอาบัติหนักคืออาบัติปาราชิกเท่านั้น ส่วนความผิดเพราะการละเมิดอาบัติเล็กน้อยนั้นไม่ปรากฏว่ามีการนำวิธีการของกฏนิคหกรรมมาใช้เลย อย่างไรก็ตามแม้ว่าในข้อเท็จจริงจะมีเฉพาะปัญหาหรือความผิดเพราะละเมิดอาบัติหนักเท่านั้นที่มีการนำเข้าพิจารณาตามกระบวนการของกฏนิคหกรรม แต่ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มีการระบุถึงลักษณะความผิดที่จะต้องลงนิคหกรรมตามกฎหมายไว้อย่างครบถ้วนคือทั้งอาบัติหนัก (ให้สึก) และอาบัติเบา (ไม่ถึงให้สึก) อันแสดงให้เห็นว่า ผู้ร่างหรือจัดทำพระราชบัญญัติฉบับดังกล่าวมีความรอบคอบเป็นอย่างดีที่จะไม่ให้มีข้อครหาในภายหลังว่า ความผิดนั้นมีเฉพาะเรื่องร้ายแรงเท่านั้นหรือ

ส่วนกระบวนการยุติธรรมที่เป็นการลงนิคหกรรมภายใต้พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ดังกล่าวนี้ มีกระบวนการขั้นตอนปฏิบัติเช่นเดียวกับกระบวนการยุติธรรมของฝ่ายบ้านเมือง กล่าวคือ จัดให้มีกระบวนการทั้ง 3 ชั้น คือชั้นต้น อุทธรณ์และฎีกา โดยมีมุ่งหมายให้การลงนิคหกรรมเป็นไปโดยถูกต้องและเป็นธรรม จึงได้กำหนดให้การลงนิคหกรรม ต้องผ่านผู้พิจารณาและคณะผู้พิจารณาหลายชั้น โดยนัยนี้จะเห็นได้ว่าการลงนิคหกรรมแต่ละเรื่องนั้น ถ้ามีปัญหาที่ต้องผ่านการพิจารณาถึง 3 ชั้น แล้วก็นับว่าได้ผ่านการพิจารณาของผู้พิจารณาหลายท่านจึงถือเป็นอันยุติถึงที่สุด จะคัดค้านอย่างไรต่อไปอีกไม่ได้ และจากการศึกษาพบว่าในกฎหมายมหาเถรสมาคม ฉบับที่ 11 ว่าด้วยการลงนิคหกรรมนั้น ผู้มีอำนาจลงนิคหกรรมจะเป็นพระสังฆาธิการตั้งแต่เจ้าอาวาสขึ้นไปโดยจะมีตำแหน่งเพิ่มขึ้นโดยไม่ต้องแต่งตั้ง กล่าวคือ ตำแหน่งผู้พิจารณาและตำแหน่งคณะผู้พิจารณา ซึ่งเทียบได้กับตำแหน่งหน้าที่ของพระวินัยธรและคณะวินัยธรมตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2474 หรือเทียบเท่ากับตำแหน่งผู้พิพากษาและคณะผู้พิพากษาของศาลฝ่ายบ้านเมืองตลอดจนทำหน้าที่เป็นอนุญาโตตุลาการวินิจฉัยได้อีกด้วย

แนวคิดเกี่ยวกับกระบวนการสอบสวนผู้ต้องหาคดีอาญา การสอบสวนในคดีอาญาแยกออกได้เป็น 2 ลักษณะคือ การสอบสวนในคดีความผิดอาญาแผ่นดิน ซึ่งเป็นความผิดที่กระทบต่อความสงบสุขของสังคมโดยรวม เช่น ความผิดฐานลักทรัพย์ หรือฉ้อโกงประชาชน พนักงานสอบสวนสามารถทำการสอบสวนได้ ตั้งแต่เมื่อทราบว่ามีกระทำความผิดดังกล่าวเกิดขึ้น โดยไม่ต้องมีการร้องทุกข์หรือกล่าวโทษ แต่หากเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัวหรือความผิดอันยอมความได้ เช่น ความผิดฐานยักยอกทรัพย์ หรือทำให้เสียทรัพย์แล้ว พนักงานสอบสวนจะทำการสอบสวนได้ก็ต่อเมื่อมีคำร้องทุกข์จากผู้เสียหายตามกฎหมายเสียก่อนโดยที่กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของประเทศไทยในปัจจุบันใช้ระบบกล่าวหา อีกทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยได้บัญญัติให้ความคุ้มครองสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาไว้ โดยให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้นั้นกระทำความผิด ดังนั้น จึงเป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องทำการพิสูจน์ข้อเท็จจริงให้ปราศจากข้อสงสัยว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยกระทำความผิดอาญาจริงตามที่ถูกกล่าวหา ทั้งนี้เนื่องจากผลของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอาจทำให้ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดนั้น ถูกลงโทษจำคุกหรือประหารชีวิต ซึ่งเป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของผู้ถูกกล่าวหาอย่างร้ายแรง การสอบสวนซึ่งกระทำโดยพนักงานสอบสวนในเบื้องต้น จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการรวบรวมพยานหลักฐานทั้งปวงและกลั่นกรองข้อเท็จจริงอย่างรอบคอบ เพื่อพิจารณาว่าข้อกล่าวหาอันมีมูลหรือไม่เพียงใด ก่อนเสนอพนักงานอัยการยื่นฟ้องผู้ถูกกล่าวหาต่อศาลเพื่อพิจารณาคดีต่อไป

ความผิดตามกฎหมายอาญาและการดำเนินคดีกับพระภิกษุ ตามสภาพการณ์ของความเป็นจริง พระภิกษุสามารถกระทำความผิดได้ ทั้งที่เป็นความผิดตามพระธรรมวินัยและความผิดที่เป็นการผิดต่อกฎหมายบ้านเมือง บางครั้งการกระทำความผิดในแต่ละการกระทำ อาจเป็นการกระทำความผิดทั้งในทางพระธรรมวินัยและในทางกฎหมายฝ่ายบ้านเมือง ซึ่งบางฐานความผิดก็เป็นเรื่องที่มีลักษณะคล้ายกันทั้งทางพระธรรมวินัยและกฎหมายบ้านเมืองอันมีลักษณะบางอย่างที่คล้ายคลึงดังเช่น การกระทำที่เป็นความผิดตามพาราชิก สิกขาบทที่ 3 ในเรื่องห้ามฆ่ามนุษย์ให้ตายนั้น ก็สามารถเทียบเคียงได้กับประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 277 ในฐานความผิดฆ่าผู้อื่นให้ถึงแก่ความตาย เป็นต้น พระธรรมวินัยที่พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติไว้ นั้น ถ้านำมาแบ่งแยก จะแบ่งได้ 2 ลักษณะใหญ่คือลักษณะของการห้ามมิให้ประพฤติปฏิบัติ และลักษณะของการอนุญาตหรือสั่งให้ประพฤติปฏิบัติ ลักษณะของพระวินัยที่เป็นข้อห้าม คือห้ามมิให้พระภิกษุประพฤติปฏิบัติเช่นนั้น ถ้าพระภิกษุใดฝ่าฝืนกระทำลงไป ถือว่ามีความผิดและต้องถูกลงโทษ และจะต้องถูกลงโทษตามที่ได้ (คทาฐ วีระวงศ์, 2554) บัญญัติไว้ตามพระธรรมวินัย (อำนาจ ยัสโยธา, 2531) เช่น ในเรื่องพาราชิก ถ้าพระภิกษุใดละเมิดข้อห้ามนี้จะต้องโทษสถานหนัก คือขาดจากความเป็นพระภิกษุทันที ลักษณะของพระวินัยที่เป็นข้ออนุญาต คือบัญญัติอนุญาตหรือสั่งให้พระภิกษุต้องประพฤติปฏิบัติ ถ้าพระภิกษุใดไม่ทำตามถือว่ามีความผิด และจะต้องถูกลงโทษตามที่ได้บัญญัติไว้ตามพระธรรมวินัย

ในกระบวนการของการดำเนินคดีอาญากับพระภิกษุอันเป็นเหตุให้เกิดปัญหาในการดำเนินคดีอาญากับพระภิกษุที่กระทำผิดกฎหมายอาญาตามขั้นตอนต่างๆ ที่ยังมีการกระทำที่ไม่ถูกต้องและไม่เป็นธรรมอย่างชัดเจนในกระบวนการต่างๆ ได้แก่ การจับกุม การควบคุมตัว การฟ้องคดี การพิจารณา การพิพากษา การบังคับโทษ ในการศึกษาจึงมีความคาดหวังว่าหากได้ศึกษาหาแนวทางเพื่อกำหนดวิธีการในการปฏิบัติจะเป็นประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาของไทยที่เกี่ยวข้องกับพระสงฆ์ที่ต้องหาคดีอาญารวมไปถึงประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับองค์กรคณะสงฆ์ในการนำผลที่ได้ไปปรับปรุงให้เกิดประโยชน์กับกิจการบริหารคณะสงฆ์ต่อไป

ขั้นตอนการดำเนินการกับพระภิกษุที่ต้องหาคดีอาญา

การที่สังคมไทยได้กำหนดสถานะของพระภิกษุตามแนวคิดดังที่ได้กล่าวมาเพื่อให้มีความสอดคล้องเป็นไปในแนวทางเดียวกันกับหลักการทางพระพุทธศาสนา หลักการการปกครองบ้านเมืองอันเป็นการยังความสงบสุขให้เกิดขึ้นในสังคม ด้วยการที่ต้องการให้พระพุทธรูปศาสนานั้นดำรงอยู่ได้นานและบ้านเมืองเกิดความสงบสุข ไม่ว่าจะทางกฎหมายจะมีแนวคิดในการกำหนดสถานะของพระภิกษุไว้อย่างไรก็ตาม พระภิกษุนั้นก็คือพลเมืองของรัฐที่เข้าไปอยู่ในสังคมสงฆ์ด้วยการบวชตามพระธรรมวินัยความเป็นพระภิกษุไม่ทำให้ผู้นั้น หลุดพ้นจากการที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมือง พระภิกษุจึงเป็นเพียงประชาชนของรัฐ ที่ต้องได้รับความเสมอภาคกันตามกฎหมาย เช่น กฎหมายแพ่ง กฎหมายอาญา เป็นต้น การที่บุคคลจะเป็นพระภิกษุได้นั้นก็ต้องเริ่มต้นด้วยการบวชตามวิธีการที่กำหนดไว้ในพระธรรมวินัย โดยพระภิกษุที่บวชเข้ามาแล้วพระอุปัชฌาย์มีหน้าที่ต้องออกหนังสือรับรอง สถานะของความเป็นพระภิกษุอันได้แก่หนังสือสุทธิ หรือในกรณีที่ต้องออกหนังสือสุทธิให้ไม่ทันก็จะออกหนังสือฉายาบัตร หรือหนังสือรับรองอย่างอื่นให้เป็นหลักฐานในการเป็นพระภิกษุ สำหรับการสิ้นสภาพของความเป็นพระภิกษุนั้นได้มีกำหนดไว้ด้วยเช่นกัน ได้แก่ การสิ้นสภาพของความเป็นพระภิกษุด้วยความ

สมัครใจ การสิ้นสภาพของความเป็นพระภิกษุตามพระวินัย การสิ้นสภาพของความเป็นพระภิกษุตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม โดย พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ได้แก่ 1. การสละสมณเพศตามคำสั่งของมหาเถรสมาคม 2. การสละสมณเพศเพราะเป็นบุคคลล้มละลาย 3. การสละสมณเพศเพราะถูกจับในข้อหาคดีอาญา (มติมหาเถรสมาคมที่ 137/2563, 2563)

ดังนั้น พระภิกษุแม้จะมีพระวินัยเป็นเครื่องกำกับอยู่แล้วส่วนหนึ่งก็ตามแต่ก็ยังคงต้องอยู่ภายใต้กฎหมายฝ่ายอาณาจักรอีกส่วนหนึ่งด้วยเพราะถือว่าเป็นพลเมืองคนหนึ่งของประเทศ พระภิกษุที่บวชมาแล้วนั้นเมื่อมีการกระทำผิดพระวินัยอันหมายถึงโทษที่เกิดเพราะความละเมิดที่พระพุทธเจ้าห้ามเรียกว่า อาบัติ อันได้แก่ความผิด มี 7 อย่างคือ ปาราชิก สังฆาทิเสส ฤกษ์จัญย ปาจิตตีย์ ปาฏิเทสนียะ ทุกกฏ และทุพภาสิต อันเป็นกฎระเบียบ ข้อบังคับที่พระพุทธเจ้า ทรงบัญญัติขึ้น เพื่อใช้ปกครองหมู่สงฆ์สาวก ให้มีความประพฤติดีงาม และต้องปฏิบัติตามวิธีการในพระธรรมวินัยโดยสมัครใจ แต่ในบางกรณีสภาพบังคับของพระวินัยนั้นเป็นการยากที่จะนำไปบังคับได้ โดยเฉพาะพระภิกษุที่ขัดขืน ไม่ยอมปฏิบัติตามวิธีการนั้นๆ ด้วยเหตุนี้ กฎหมายบ้านเมือง จึงต้องกำหนดมาตรการต่างๆ เพื่อเป็นการรักษาพระพุทธศาสนาและจำเป็นต้องวางหลักปฏิบัติเพื่อ ช่วยให้วิธีการตามพระธรรมวินัยนั้นมีผลบังคับได้จริง ส่วนความผิดอาญาที่เกี่ยวข้องด้วยพระวินัย อันได้แก่ ฆ่าคนตาย ทำร้ายร่างกาย ลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ข่มขืนกระทำชำเรา กระทำอนาจาร (กรณี ไม่ยินยอม) เป็นต้น และความผิดอาญาอื่น เช่น เสพยาเสพติด มียาเสพติดไว้ในครอบครอง เป็นต้น ความผิดที่เป็นทั้งความผิดอาญาและความผิดพระวินัยนี้ ฝ่ายบ้านเมืองจะต้องดำเนินการตามกฎหมาย ในส่วนทางพระวินัยฝ่ายสงฆ์จะดำเนินการตามพระธรรมวินัยและกฏมหาเถรสมาคม บางครั้งกระบวนการทั้งฝ่ายบ้านเมืองและทางฝ่ายสงฆ์ไม่มีความสัมพันธ์กัน เป็นเหตุให้สภาพภาพของพระภิกษุสงฆ์ไม่ได้รับการพิจารณาตามหลักพระธรรมวินัย ปัญหาดังกล่าวนี้นี้ยังเป็นปัญหาสำหรับพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ ศาล และราชทัณฑ์ที่ไม่มีระเบียบปฏิบัติสำหรับพระภิกษุสงฆ์ที่ตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญา จึงทำให้เกิดปัญหาการดำเนินคดีอาญาสำหรับพระภิกษุที่ต้องหาคดีอาญาตามขั้นตอนต่างๆ

เมื่อได้ศึกษาขั้นตอนของการดำเนินคดีอาญากับพระภิกษุที่กระทำผิดกฎหมายอาญาแล้วจึงเห็นได้ว่าพระภิกษุไม่มีสิทธิพิเศษที่แตกต่างจากบุคคลธรรมดาแต่อย่างใดคงมีสิทธิขั้นพื้นฐานเสมอกันกับบุคคลทั่วไปนั่นเอง เนื่องจากไม่มีกฎหมายบัญญัติให้มีวิธีพิจารณาคดีทางอาญากับพระภิกษุที่กระทำผิดกฎหมายอาญาแตกต่างจากบุคคลธรรมดา มีเพียงระเบียบปฏิบัติให้พนักงานเจ้าหน้าที่ดำเนินการด้วยความละเอียดสุจริตรอบคอบเป็นไปด้วยความสุภาพอ่อนโยนเท่านั้น ไม่ได้มีศาลศาสนาหรือศาลสงฆ์เหมือนกับศาลศาสนาที่ดำเนินคดีกับพระคริสต์ที่กระทำความผิดกฎหมายอาญาในสมัยโรมัน และวิธีการดำเนินคดีทางอาญาก็ไม่ได้แยกไว้ต่างหากเหมือนกับศาลทหารที่ได้จัดตั้งไว้เพื่อดำเนินการทางคดีอาญากับทหารที่กระทำผิดกฎหมายทางอาญาตามที่ได้บัญญัติแยกไว้ต่างหากจากบุคคลธรรมดาจึงทำให้เกิดความไม่ชัดเจนในกระบวนการของการดำเนินคดีอาญากับพระภิกษุอันเป็นเหตุให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติกับพระภิกษุที่กระทำความผิดทางอาญาตามขั้นตอนต่างๆ ได้แก่

การจับกุมและควบคุมตัว การจับกุมตรวจค้นโดยทั่วไปเป็นอำนาจหน้าที่ของพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจที่ปฏิบัติตามกฎหมาย เพื่อวัตถุประสงค์ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมเพื่อจะเอาตัวผู้กระทำความผิดมาดำเนินคดีตามกฎหมาย ซึ่งกฎหมายได้ให้อำนาจและวาง

หลักเกณฑ์ไว้ ดังบัญญัติในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาที่เกี่ยวข้อง เช่นการจับบุคคลโดยไม่มีหมายจับ ตามมาตรา 77 การจับกุมบุคคลที่กระทำความผิดซึ่งหน้าตามมาตรา 70 และตรวจจับในที่รโหฐาน โดยไม่มีหมายค้นตามมาตรา 92 ในกรณีขึ้นจับกุม พนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายโดยเคร่งครัด เพราะการจับกุมบุคคลนั้นเป็นการกระทำที่กระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคล แต่ถ้าบุคคลผู้จะต้องถูกจับนั้นเป็นพระภิกษุสามเณร ในพระพุทธศาสนาแล้ว นอกจากจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายข้างต้นแล้ว สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้มีระเบียบเกี่ยวกับการจับกุมพระภิกษุสามเณรไว้ในประมวลระเบียบ การตำรวจเกี่ยวกับคดี เล่ม 1 ลักษณะ 3 บทที่ 5 ข้อที่ 39 ว่า“ในกรณีที่พระภิกษุสามเณรในพระพุทธศาสนากระทำความผิดอาญานั้นไม่มีกฎหมาย ในที่ใดบัญญัติห้ามมิให้จับกุมแต่ประการใด เจ้าพนักงานคงทำการจับกุมได้ เช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป แต่ให้ระลึกว่าพระภิกษุสามเณรนั้นเป็นที่เคารพกราบไหว้ของพุทธศาสนิกชน การกระทำใดๆ ต่อพระภิกษุสามเณรนั้น จะต้องกระทำด้วยความเคารพ และอ่อนโยนในทุกกรณี แต่เมื่อทำการจับกุมตัวมาได้แล้ว ถ้าจำเป็นจะต้องควบคุมให้ปฏิบัติตามระเบียบที่ว่าด้วยการควบคุมต่อไป” ดังนั้น จึงเห็นได้ว่าเจ้าพนักงานนั้นสามารถที่จะจับกุมพระภิกษุที่กระทำความผิดอาญาได้เช่นเดียวกับ บุคคลธรรมดาโดยไม่มีข้อยกเว้น เพียงแต่ต้องกระทำด้วยความเคารพให้เหมาะสมกับสมณภาวะ

กรณีพระภิกษุสงฆ์นั้นถูกจับและถูกควบคุมตัวอยู่สถานีตำรวจโดยไม่ได้ขอลปล่อยตัวชั่วคราวหรือพนักงานสอบสวนไม่อนุญาต พนักงานสอบสวนก็ต้องดำเนินการเพื่อให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศก่อนจะนำตัวไปเข้าห้องควบคุม โดยพาดูต้องหาซึ่งเป็นพระภิกษุไปพบเจ้าคณะสงฆ์ในท้องถิ่นที่ใกล้ที่สุดเพื่อดำเนินการให้สละสมณเพศ แต่ถ้าหากเป็นกรณีที่ พระภิกษุรูปนั้นได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวไปตั้งแต่ในชั้นสอบสวนสถานภาพความเป็นพระภิกษุยังคงอยู่ต่อไป เว้นแต่ฝ่ายคณะสงฆ์จะได้มีคำสั่งให้สละสมณเพศในระหว่างนั้น

การสอบสวนและการปล่อยตัวชั่วคราว เมื่อมีการจับกุมพระภิกษุที่กระทำความผิดกฎหมายมาได้แล้วจะต้องมีการดำเนินการสอบสวนให้เป็นไปตามขั้นตอนของกฎหมายต่อไปตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งได้บัญญัติเกี่ยวกับการสอบสวนคดีอาญาดังนี้

มาตรา 120 “ห้ามมิให้พนักงานอัยการยื่นฟ้องคดีใดต่อศาล โดยมีได้มีการสอบสวนในความผิดนั้นก่อน”

มาตรา 121 “พนักงานสอบสวนมีอำนาจสอบสวนคดีอาญาทั้งปวง (ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา แก้ไขเพิ่มเติม(ฉบับที่ 34), 2562)

แต่ถ้าเป็นคดีความผิดต่อส่วนตัว ห้ามมิให้ทำการสอบสวนเว้นแต่จะมีคำร้องทุกข์ตามระเบียบการสอบสวนเป็นขั้นตอนสำคัญขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรม เนื่องจากเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการยุติธรรม หากการสอบสวนกระทำโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายก็จะทำให้ การฟ้องร้องของพนักงานอัยการและการพิจารณาคดีของศาล ไม่ชอบด้วยกฎหมายได้ สำหรับกรณีของพระภิกษุผู้ต้องหาคดีอาญานั้น ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาไม่มีบทบัญญัติไว้เป็นกรณีพิเศษแต่อย่างใด จึงต้องปฏิบัติตามกฎหมายเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป แต่มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 29 ได้บัญญัติเกี่ยวกับหลักการปล่อยตัวชั่วคราวและการควบคุม พระภิกษุที่ตกเป็นผู้ต้องหาไว้เป็นพิเศษแตกต่าง

จากบุคคลทั่วไปดังนี้ มาตรา 29 “พระภิกษุรูปใดถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญา เมื่อพนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราว และเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม หรือพนักงานสอบสวนไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุมหรือพระภิกษุรูปนั้นมิได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้ (ธวัช หนูคำ, 2541) หลักเกณฑ์การสละสมณเพศตามมาตรา 29 นี้ แยกออกพิจารณาได้ ดังนี้ (1) พนักงานสอบสวนหรือพนักงานอัยการ ไม่เห็นสมควรให้ปล่อยชั่วคราวและเจ้าอาวาสแห่งวัดที่พระภิกษุรูปนั้นสังกัดไม่รับมอบตัวไว้ควบคุม(2) พนักงานสอบสวน ไม่เห็นสมควรให้เจ้าอาวาสรับตัวไปควบคุม (3) พระภิกษุรูปนั้นมิได้สังกัดในวัดใดวัดหนึ่ง

จะเห็นได้ว่า หลักเกณฑ์สละสมณเพศตามข้อ 1 ข้อ 2 มีสาระสำคัญ เกี่ยวกับเรื่อง “การปล่อยชั่วคราว” ซึ่งมีรายละเอียดตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 107 ที่ว่า “ในการวินิจฉัยคำร้องขอให้ปล่อยชั่วคราว ต้องพิจารณาข้อเหล่านี้ประกอบ (1) ความหนักเบาแห่งข้อหา (2) พยานหลักฐานที่ปรากฏแล้วมีเพียงใด (3) พฤติการณ์ต่างๆ แห่งคดีเป็นอย่างไร (4) เชื่อถือผู้ร้องขอประกันหรือหลักประกันได้เพียงใด (5) ผู้ต้องหาหรือจำเลยน่าจะหลบหนีหรือไม่ (6) ภัยอันตรายหรือความเสียหายที่จะเกิดจากการปล่อยชั่วคราวมีเพียงใดหรือไม่ (7) ในกรณีที่ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องชั่งตามหมายศาล ถ้ามีคำคัดค้านของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ โจทก์ หรือผู้เสียหาย แล้วแต่กรณี ศาลพึงรับฟังประกอบการวินิจฉัยได้” ตามหลักดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่า ในคดีอาญาบางกรณีไม่สมควรให้ปล่อยผู้ต้องหา หรือจำเลยชั่วคราว เพื่อประโยชน์แก่การดำเนินคดีให้เป็นไปตามกฎหมาย ในคดีเช่นนี้ ถ้าผู้ต้องหาเป็นพระภิกษุ จึงจำเป็นต้องดำเนินการให้สละสมณเพศเสียก่อน ในหลักเกณฑ์ข้อ 3 เรื่องพระภิกษุไม่มีสังกัดนั้น พนักงานสอบสวนมีอำนาจดำเนินการให้สละสมณเพศได้ โดยไม่ต้องพิจารณาว่าสมควรให้ปล่อยชั่วคราวหรือไม่ เพราะเป็นพระภิกษุนอกสังกัดของวัดและคณะสงฆ์ เป็นที่รังเกียจของคณะสงฆ์ สมควรกำจัดปราบปรามให้หมดสิ้นไป ถึงแม้จะมีได้เป็นผู้ต้องหาในคดีอาญา มหาเถรสมาคมก็มีอำนาจสั่งให้สละสมณเพศได้ตาม พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 27 (3),(4) (โชติ ทองประยูร, 2506) ในประเด็นที่พระภิกษุไม่มีสังกัดนั้นตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ ผู้เขียนเองก็มีความเห็นว่าการที่ให้พระภิกษุไม่มีสังกัดสละสมณเพศนั้นถึงแม้ว่าพระภิกษุนั้นจะไม่ได้กระทำความผิดกฎหมายอาญา แต่ที่กฎหมายบัญญัติไว้เช่นนี้ก็เพื่อเป็นการป้องกันและปราบปรามผู้ที่เข้ามาบวชแล้วไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง และเป็นการป้องกันความเสื่อมศรัทธาของพุทธศาสนิกชน

การสละสมณเพศในกรณีต้องจำคุก กักขัง หรือขัง ได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 30 ว่า “เมื่อจะต้องจำคุก กักขัง หรือขังพระภิกษุรูปใดตามคำพิพากษา หรือคำสั่งของศาล ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำพิพากษา หรือคำสั่งของศาลมีอำนาจดำเนินการ ให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้ และให้รายงานให้ศาลทราบถึงการสละสมณเพศนั้น” บทบัญญัติในมาตรา 30 นี้ แยกออกพิจารณาได้ 2 กรณี คือ 1) กรณีจำคุกหรือกักขังพระภิกษุตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล (2) กรณีขังพระภิกษุตามคำสั่งของศาล (พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535)

ในกรณีที่เจ้าพนักงานผู้มีอำนาจตามมาตรา 29 หรือมาตรา 30 ดำเนินการให้พระภิกษุสละสมณเพศ หากพระภิกษุนั้นขัดขืนหรือขัดขวางไม่ยอมสละสมณเพศด้วยประการใดๆ ก็มีความผิดฐานขัดอำนาจเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา นอกจากนี้ ยังมีกรณีสำคัญที่ควรพิจารณาอยู่อีกส่วนหนึ่งกล่าวคือ ถ้าพระภิกษุผู้ต้องสละสมณเพศตามบทบัญญัติดังกล่าวแล้ว เป็นพระภิกษุมีสมณศักดิ์ มีราชทินนามจะต้องรอให้ได้รับพระบรมราชานุญาตออกจากสมณศักดิ์เสียก่อนหรือไม่ โดยในเรื่องนี้ได้ปรากฏในมหาสมณศาสนที่สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ทรงประทานแนวทางไว้ตามหนังสือฉบับที่ 106 ที่ 2/26 ตำนกจันท์ วัดบวรนิเวศวิหาร วันที่ 19 เมษายน พุทธศักราช 2456 ถึงพระยาวิมลสารบดี ว่า จงถือเอาเป็นธรรมเนียมว่า พระผู้มีอิทธิฤทธิ์ถึงปาราชิกได้กราบทูลขอพระบรมราชานุญาต พิจารณาแล้ว แม้พระบรมราชานุญาตยังไม่ตก หรือคดีที่ไม่ต้องขอพระบรมราชานุญาต เมื่อศาลได้รับไว้เพื่อพิจารณาแล้ว ถูกงดนิยัตินัด เมื่อศาลพิจารณาเสร็จสำเร็จแยกฟ้อง ฯ (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2516) แสดงว่าพระนั้นบริสุทธิ์ จึงให้ได้รับพระราชทานนิยัตินัดอีก ตั้งแต่วันที่ศาลยกฟ้องต่อมาใน พ.ศ. 2475 ได้มีพระบรมราชานุมัติเป็นหลักการไว้ว่า ในกรณีพระภิกษุมีสมณศักดิ์ต้องคำพิพากษาจำคุก หรือต้องคำวินิจฉัยอธิกรณ์ให้สึกให้ถือว่าเป็นอันถูกถอดจากตำแหน่งและสมณศักดิ์ โดยพระบรมราชานุมัติตามที่กระทรวงศึกษาธิการ ได้รายงานเสนอ นายกรัฐมนตรี โดยหนังสือที่ น. 12227/2475 ลงวันที่ 7 เมษายน 2475

สำหรับการดำเนินการให้พระภิกษุที่ถูกจับโดยต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาสละสมณเพศนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งเนื่องจากว่าเป็นการกระทบต่อชื่อเสียงและสิทธิเสรีภาพของบุคคลตลอดจนถึงความเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนา เพราะฉะนั้น จึงควรมีการพิจารณาอย่างรอบคอบก่อนที่จะดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศ โดยให้มีพนักงานปกครองเข้ามามีส่วนร่วมร่วมกับพนักงานสอบสวนในการวินิจฉัยว่าสมควรให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศหรือไม่ เพื่อเป็นการถ่วงถ่วงตรวจสอบให้ถูกต้องและให้เกิดความเป็นธรรม

การฟ้องคดี เมื่อได้มีการจับกุมและสอบสวนพระภิกษุที่กระทำผิดกฎหมายอาญาแล้ว ขั้นตอนต่อไป ของกฎหมายก็คือการฟ้องคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 143” โดยเมื่อ ได้รับสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนก็ให้พนักงานอัยการปฏิบัติดังต่อไปนี้ ในกรณีความเห็นควรสั่งไม่ฟ้อง ให้ออกคำสั่งไม่ฟ้อง ถ้าไม่เห็นชอบด้วย ก็ให้สั่งฟ้อง และแจ้งให้พนักงานสอบสวนส่งผู้ต้องหาเพื่อฟ้องต่อไป ในกรณีความเห็นควรสั่งฟ้อง ให้ออกคำสั่งฟ้องและฟ้องผู้ต้องหาต่อศาล ถ้าไม่เห็นชอบด้วยก็ให้สั่งไม่ฟ้อง ในกรณีหนึ่งกรณีใดข้างต้น พนักงานอัยการมีอำนาจ สั่งตามที่เห็นควรให้พนักงานสอบสวนดำเนินการสอบสวนเพิ่มเติมหรือส่งพยานคนใดมาให้ซักเพื่อส่งต่อไป วินิจฉัยว่าควรปล่อยผู้ต้องหา ปล่อยชั่วคราว ควบคุมไว้ หรือขอให้ศาลชั่งแล้วแต่กรณี และจัดการหรือสั่งการให้เป็นไปตามนั้น เมื่อพนักงานอัยการได้รับสำนวนการสอบสวนจากพนักงานสอบสวนแล้ว ก็พิจารณาความเห็นเห็นว่าควรสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องหรือสั่งให้สอบสวนเพิ่มเติมหรือสั่งให้ส่งพยานมาให้ซักถาม ถ้าพนักงานสอบสวนมีความเห็นสั่งฟ้องก็จะส่งสำนวนพร้อมตัวผู้ต้องหา เว้นแต่ผู้ต้องหาจะถูกศาล ชั่งไว้ในระหว่างสอบสวน และยังมีความเห็นเห็นว่าควรอนุญาตให้ปล่อยตัวชั่วคราวหรือไม่หากมีความเห็นสั่งฟ้องก็จะยื่นฟ้องผู้ต้องหาต่อศาลต่อไป

หากเป็นกรณีพระภิกษุชั้น ถ้าพระภิกษุชั้นถูกจับและถูกควบคุมตัวอยู่สถานีตำรวจ โดยไม่ได้ขอลปล่อยตัวชั่วคราว แต่พนักงานสอบสวนไม่อนุญาต พนักงานสอบสวนก็ต้องดำเนินการ เพื่อให้พระภิกษุสงฆ์ชั้นสละสมณเพศก่อนจะนำตัวไปเข้าห้องควบคุม โดยพาผู้ต้องหาซึ่งเป็นพระภิกษุไปพบเจ้าคณะท้องถิ่นที่ใกล้ที่สุด เพื่อดำเนินการให้สละสมณเพศ แต่ถ้าหากเป็น กรณีที่พระภิกษุสงฆ์ชั้นได้รับการปล่อยตัวชั่วคราวไปตั้งแต่นั้นในชั้นสอบสวนสถานภาพความเป็นพระภิกษุสงฆ์ยังคงอยู่ต่อไป เว้นแต่ฝ่ายคณะสงฆ์จะได้มีคำสั่งให้สละสมณเพศในระหว่างนั้น การนำตัวผู้ต้องหาในสภาพที่ยังเป็นพระภิกษุมาয়พนักงานอัยการพร้อมสำนวนการสอบสวนนั้น ปรากฏเคยมีปัญหาเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าว โดยกรมตำรวจในครั้งนั้นได้ขอหารือไปยังกรมอัยการ เกี่ยวกับการฟ้องพระภิกษุสามเณรที่ต้องหาคดีอาญาซึ่งกรมอัยการได้ตอบข้อหารือมายังกรมตำรวจ ตามหนังสือที่ 375/2503 ลงวันที่ 29 สิงหาคม 2503 ความตอนหนึ่งว่า “ตามหนังสือที่อ้างถึง หารือว่าพระภิกษุสามเณรซึ่งถูกจับกุมในคดีอาญา เมื่อพนักงานสอบสวนได้ทำการสอบสวน และส่งสำนวนให้พนักงานอัยการหรือผู้ว่าคดีแล้ว พนักงานอัยการหรือผู้ว่าคดีจะฟ้องผู้ต้องหาทั้งที่ยังเป็นพระภิกษุหรือสามเณรได้หรือไม่นั้น กรมอัยการเห็นว่าประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา หรือพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวง และพิจารณาความอาญาในศาลแขวงไม่ได้บัญญัติห้ามการฟ้องผู้ต้องหา ซึ่งเป็นพระภิกษุสามเณรไว้ประการหนึ่ง และอีกประการหนึ่ง พระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2474 มาตรา 54 ก็ยังบัญญัติว่าผู้ใดต้องคำวินิจฉัยถึงที่สุดให้สึกแล้วไม่สึก มีความผิดต้องระวางโทษไม่เกิน 6 เดือน ดั่งนี้ย่อมเป็นการแสดงว่า พนักงานอัยการหรือผู้ว่าคดีฟ้องพระภิกษุหรือ สามเณรต่อศาลทั้งที่ยังเป็นพระภิกษุหรือสามเณร จึงได้หลักว่าพระภิกษุหรือสามเณร ไม่ได้รับการยกเว้นหรือผ่อนผันหรืออนุโลมแต่อย่างใด ทั้งที่ปรากฏว่าไม่มีบทบัญญัติกฎหมายห้ามฟ้องขณะยังเป็นพระภิกษุหรือ สามเณร จึงถือได้ว่าพระภิกษุหรือสามเณรมีโอกาสที่จะถูกดำเนินคดีอาญาได้ตามกฎหมาย ดังที่กล่าวมานี้เป็นแนวทางเดิมในการปฏิบัติตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2474 มาตรา 54 แต่ในปัจจุบันนี้ไม่มีระเบียบการที่แน่นอนในการดำเนินการดังกล่าว แต่จะต้องทำด้วยความสุภาพตามสถานะของพระภิกษุ

การพิจารณา พิพากษาคดี เมื่อได้ดำเนินตามกระบวนการเกี่ยวกับการดำเนินคดีอาญากับพระภิกษุที่กระทำผิดกฎหมายแล้ว ต่อไปก็มาถึงกระบวนการของการพิจารณาพิพากษาคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 การพิจารณาและสืบพยานในศาลให้กระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยเว้นแต่บทบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น จากหลักกฎหมายดังกล่าว การพิจารณาคดีต้องกระทำโดยเปิดเผย และให้กระทำต่อหน้าจำเลย เว้นแต่กรณีที่มีความจำเป็นต้องพิจารณาลับตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 177 ซึ่งศาลมีอำนาจสั่งให้พิจารณาเป็นความลับ เมื่อเห็นสมควรโดยพลการ หรือ โดยคำร้องขอของคู่ความฝ่ายใด แต่ต้องเพื่อประโยชน์แห่งความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันความลับอันเกี่ยวกับความปลอดภัยของประเทศมิให้ล่วงรู้ถึงประชาชน หลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยนี้ ทำให้บุคคลที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ ผู้เสียหาย ทนายความ และประชาชนที่เข้าฟังการ พิจารณาคดี ทำให้พระภิกษุที่ตกเป็นจำเลยในสถานะพระสงฆ์มีเครื่องแต่งกายของเพศบรรพชิตมาสู่ท่ามกลางแห่งการพิจารณาคดี ย่อมจะมีปัญหาในทางปฏิบัติประกอบกับความเชื่อถือศรัทธาในพระพุทธศาสนาอันมีพระภิกษุเป็นศาสนบุคคลผู้มีหน้าที่เผยแผ่ศาสนา เป็นบุคคลที่สังคมตั้งความหวังไว้สูงในทางกฎหมาย ในฐานะพยานมีเอกลักษณ์ที่จะไม่มาศาลตามหมายเรียก ไม่ต้องสาบาน และมีสิทธิ์

ที่จะไม่ยอมเปิดความตอบคำถามใดๆ จึงถือว่าเป็นบุคคลผู้มีฐานะพิเศษ สังคมไทยให้ความเคารพนับถือกราบไหว้ และมีความใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของประชาชนอย่างแยกกันไม่ออกแต่เมื่อตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาแล้ว จำเป็นจะต้องนำมาสู่กระบวนการยุติธรรมเช่นเดียวกัน ในอดีตกระทรวงยุติธรรมเคยหารือไปยังมหาเถรสมาคม กรณี พระภิกษุสงฆ์ต้องหาคดีอาญาว่าควรปฏิบัติอย่างไร ซึ่งมหาเถรสมาคมได้ให้แนวทางว่า ควรสึก หรือไม่ควรสึก ในระหว่างการดำเนินคดี ในกรณีที่ไม่มีประกัน ถ้าพระภิกษุต้องหากเกี่ยวกับคดีฆ่าคนตาย หรือโจรกรรมให้ศาลสั่งคุมขังไว้ได้ชั่วคราวในเรือนจำ ห้ามใช้เครื่องพันธนาการและให้ เจ้าคณะมาบังคับให้สึก หลังจากนั้นจึงใช้เครื่องพันธนาการได้ ถ้าหากเป็นคดีอื่นนอกจากที่กล่าวมา ให้ส่งตัวไปยังเจ้าคณะควบคุมตัวไว้ หากศาลต้องการตัวก็ให้ส่งตัวไป และเจ้าคณะมีอำนาจพิจารณา ว่าควรสึกหรือไม่ (ธวัช หนูคำ, 2541) ในประเด็นนี้ผู้ศึกษามีความเห็นว่าเป็นระหว่างการดำเนินคดีที่ยังไม่สิ้นสุดกระบวนการควรมีหน่วยงานของทางเจ้าหน้าที่เข้ามาดูแลจัดให้พระภิกษุรูปนั้นอยู่ในวัดเพื่อที่สามารถจะทำกิจของพระภิกษุได้เหมือนพระภิกษุทั่วไป แต่ก็ให้อยู่ในความดูแลของเจ้าหน้าที่ เพราะในระหว่างนี้พระภิกษุนั้นยังไม่ได้ถูกตัดสินว่ากระทำความผิดจึงไม่สามารถที่จะให้สละสมณเพศได้เนื่องจากว่า จะเป็นการลิดรอนสิทธิของความเป็นพระภิกษุด้วย

การบังคับโทษ การดำเนินการเกี่ยวกับคดีอาญาของพระภิกษุที่ถูกดำเนินการตามกฎหมายตามขั้นตอน ต่างๆ แล้ว บางกรณีเมื่อผ่านกระบวนการโดยที่พระภิกษุรูปนั้นยังไม่ได้สละสมณเพศตั้งแต่ขั้นการจับกุม การสอบสวน การพิจารณาพิพากษาคดี จนถึงการบังคับโทษให้เป็นไปตามคำพิพากษาอัน ได้แก่การจำคุกและการกักขัง ซึ่งการจำคุกและการกักขังนั้นเป็นโทษทางอาญา ผู้ต้องโทษจำคุกต้องถูกส่งตัวไปคุมขังไว้ในเรือนจำ ส่วนผู้ต้องโทษกักขังต้องถูกส่งไปกักกันตัวไว้ในสถานที่ที่มีไข้เรือนจำ ทั้งสองกรณีนี้ จะดำเนินการได้ ก็ต้องมีคำพิพากษาของศาลเสียก่อน ส่วนการกักขัง เป็นกรณีที่ศาลสั่งผู้ต้องหาในระหว่างพิจารณา ซึ่งตามปกติก็มักจะถูกส่งไปฝากขังไว้ในเรือนจำ

ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 30 บัญญัติว่า “เมื่อจำคุก กักขัง หรือขังพระภิกษุรูปใดตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล ให้พนักงานเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ปฏิบัติการให้เป็นไปตามคำพิพากษา หรือคำสั่งของศาลมีอำนาจดำเนินการให้พระภิกษุรูปนั้นสละสมณเพศเสียได้ และให้รายงานให้ศาลทราบถึงการสละสมณเพศนั้น” จากบทบัญญัติของพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ดังกล่าว ในส่วนการบังคับโทษ จะมีหน่วยงานของกรมราชทัณฑ์เข้ามาเกี่ยวข้องหลังจากที่ศาลมีคำพิพากษาจำคุก กักขัง พระภิกษุตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล เป็นผู้ปฏิบัติการบังคับโทษตามคำพิพากษาหรือ ตามคำสั่งของศาล โดยทั่วไปนั้นกรมราชทัณฑ์มีพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 มาตรา 7” เกี่ยวกับการรับตัวผู้ต้องขังว่าเจ้าพนักงานเรือนจำจะไม่รับบุคคลใดๆ ไว้เป็นผู้ต้องขังในเรือนจำ เว้นแต่จะได้รับหมายอาญาหรือเอกสารอันเป็นคำสั่งของเจ้าพนักงานผู้มีอำนาจ และระเบียบกรมราชทัณฑ์ ฉบับที่ 1/2506 เรื่องการรับและปล่อยตัวผู้ต้องกักขัง ซึ่งเมื่อราชทัณฑ์รับตัวไว้แล้วผู้ต้องขังจะต้องปฏิบัติตามพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 และระเบียบการรับและปล่อยตัวผู้ต้องกักขัง ไม่มีระเบียบที่วางไว้เฉพาะผู้ต้องขังที่เป็นพระภิกษุแต่อย่างใด จึงต้องนำพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาบังคับใช้ประกอบกับพระราชบัญญัติราชทัณฑ์ พ.ศ. 2479 มาตรา 7

จากการศึกษาเปรียบเทียบการดำเนินการทางกระบวนการทางกฎหมายอาญาที่บุคคลกระทำผิดเป็นบุคคลธรรมดา กับบุคคลที่กระทำผิดเป็นพระภิกษุ นั้นจะเห็นได้ว่าขั้นตอนของการจับกุมนั้นไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้พิเศษเป็นแต่เพียงว่ามีหลักเกณฑ์ให้จับกุมด้วยความเคารพสุภาพอ่อนโยน ส่วนการสอบสวนนั้นมีกฎหมายบัญญัติเป็นพิเศษเพียงขั้นตอนของการดำเนินการให้พระภิกษุที่กระทำผิดนั้น สละสมณเพศโดยให้อำนาจพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ และเจ้าอาวาส เป็นผู้พิจารณาร่วมกัน และให้ดำเนินการตามที่เห็นสมควรตามที่กฎหมายได้กำหนดไว้ อันเป็นข้อแตกต่างจากบุคคลธรรมดา เพียงแค่การให้สละสมณเพศเท่านั้น ส่วนการสอบสวนนั้นไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะแต่อย่างใด ส่วนการฟ้องร้องและการบังคับโทษก็ไม่มีกระบวนการวิธีที่แตกต่างจากบุคคลธรรมดาแต่อย่างใด ดังนั้นจึงเห็นได้ว่ากระบวนการดำเนินคดีกับพระภิกษุที่กระทำผิดกฎหมายทางอาญานั้นมีเพียงแค่การให้สละสมณเพศที่แตกต่างจากบุคคลธรรมดาแล้ว พระภิกษุก็ยังมีสิทธิที่จะไม่ต้องสาบานหรือปฏิญาณตนก่อนเข้าเบิกความ กล่าวคือ ห้ามมิให้บังคับให้พระภิกษุสาบาน หรือปฏิญาณตนเป็นอันขาด

เมื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับความรับผิดชอบของพระภิกษุได้พบหลักเกณฑ์ในทางปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับองค์การควบคุม พนักงานเจ้าหน้าที่ ตลอดจนวิธีปฏิบัติต่อพระภิกษุซึ่งมีบางกรณีที่จะถือว่ากำหนดไว้เป็นพิเศษอยู่บ้างบนพื้นฐานแห่งสิทธิของความเป็นบุคคลภายใต้สิทธิพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญซึ่งทำให้เป็นปัญหาต่อทางปฏิบัติที่ยังไม่ชัดเจนเช่นเดียวกับบางกรณีที่มีกฎหมายกำหนดและแยกกระบวนการดำเนินคดีออกไปอย่างชัดเจน คือกรณีบุคคลที่เป็นทหารจะมีศาลทหารที่มีกระบวนการดำเนินคดีที่แยกออกมาเป็นพิเศษ จึงทำให้นักศึกษาหลักเกณฑ์ต่างๆ ว่า สามารถดำเนินการภายใต้สิทธิพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญเช่นกันซึ่งอาจจะนำมาเปรียบเทียบและพัฒนากระบวนการดำเนินคดีอาญาของพระภิกษุทั้งระบบเป็นศาลศาสนาหรือศาลสงฆ์ หรือ ปรับปรุงขั้นตอนต่างๆ ให้ชัดเจนสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้องเหมาะสมต่อไป

วิเคราะห์กระบวนการดำเนินคดีที่เหมาะสมกับพระภิกษุที่ต้องหาคดีอาญา

จากการที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายที่มีความเกี่ยวข้องกับพระภิกษุไม่ว่าจะเป็นกฎหมายที่มีโทษทางอาญาและพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ผู้เขียนได้มองเห็นปัญหาและอุปสรรคด้านตัวบทกฎหมายที่มีความไม่ชัดเจนและด้านการปฏิบัติอันเกิดขึ้นจากผู้บังคับใช้กฎหมาย จึงมีข้อเสนอแนะอันเกี่ยวกับประเด็นที่ได้ศึกษาเพื่อเป็นส่วนในการสนับสนุนการปกครองและการบริหารงานคณะสงฆ์ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย อันเป็นการคุ้มครองรักษาพระพุทธศาสนาให้มีความยั่งยืนสืบไป ดังต่อไปนี้

1. ควรกำหนดความหมายหรือนิยามของคำว่าพระภิกษุให้ชัดเจน ผู้เขียนเสนอให้มีการให้ความหมายหรือนิยามของคำว่าพระภิกษุไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ให้มีความชัดเจนว่าพระภิกษุ นั้น ได้แก่บุคคลเช่นใด กำหนดการเริ่มต้นและการสิ้นสุดแห่งสถานะอันเป็นการแสดงถึงการมีสิทธิตามกฎหมายอาญาของพระภิกษุ โดยผู้เขียนเสนอให้บัญญัติเพิ่มเติมเอาไว้ในมาตรา 5 ทวิ วรรคห้า แห่งพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ว่า “พระภิกษุหมายความว่า ชายที่บวชเป็นพระในพระพุทธศาสนาที่ถูกต้องตามพระธรรมวินัยและกฎหมายนี้”

และเพิ่มมาตราที่ 5 จัตวาว่า “สภาพของความเป็นพระภิกษุเริ่มต้นและสิ้นสุดลงตามพระธรรมวินัย และกฎหมายเท่าที่ไม่ขัดแย้งกับพระธรรมวินัย” (พระมหารมย์ แต่งทรัพย์ และ ศิริศักดิ์ ศุภมนตรี ,2555)

2. ควรกำหนดให้มีเจ้าคณะพระสังฆาธิการผู้ปกครองระดับสูงขึ้นไปตามลำดับชั้นเป็นผู้ควบคุมตัวเจ้าอาวาสที่กระทำผิดกฎหมายอาญา ผู้เขียนขอเสนอเพิ่มเติมในพระราชบัญญัติ คณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 29 /1 ว่า “ถ้าเจ้าอาวาสกระทำผิดกฎหมายอาญาแล้วให้มีเจ้าคณะพระสังฆาธิการผู้ปกครองระดับสูงขึ้นไปตามลำดับชั้นเป็นผู้ควบคุมตัวเจ้าอาวาสที่กระทำผิดกฎหมายอาญา สำหรับการปฏิบัติการตามกฎหมายให้อนุโลมตามมาตรา 29” (พระมหารมย์ แต่งทรัพย์ และ ศิริศักดิ์ ศุภมนตรี, 2555) ทั้งนี้ให้ เป็นไปตามหลักกฎหมายที่ประเทศไทยใช้ระบบกฎหมายซีวิลลอว์ (ลายลักษณ์อักษร) อันเป็นระบบกฎหมายที่ต้องตีความตามตัวอักษรอย่างเคร่งครัด และเป็นความชัดเจนในการตีความตามกฎหมายอาญ่อีกด้วย

ควรจัดให้มีสถานที่พิเศษสำหรับพระภิกษุระหว่างดำเนินคดีอาญาแทนการให้สละสมณเพศ ผู้เขียนเสนอให้มีสถานที่เฉพาะในระหว่างดำเนินคดีอาญา สำหรับพระภิกษุที่กระทำความผิดคดีอาญา เป็นการป้องกันและคุ้มครองสิทธิต่างๆ ตามกฎหมาย และเพื่อให้พระภิกษุนั้นยังสามารถที่จะปฏิบัติ สมณวัตร ได้ตามปกติ โดยบัญญัติให้เพิ่มเติมไว้ในพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 แก้ไขเพิ่มเติม โดยพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มาตรา 30 /1 ว่า “พระภิกษุรูปใดถูกจับโดยต้อง หาว่ากระทำความผิดอาญา สมควรให้เจ้าพนักงานรับตัวพระภิกษุรูปนั้นไปควบคุมไว้ในสถานที่ที่จัดไว้ เฉพาะในการดำเนินคดีสำหรับพระภิกษุ ทั้งนี้ โดยไม่ขัดต่อพระธรรมวินัยและกฎหมาย” เหมือนกับการที่พระในศาสนาคริสต์ในสมัยโรมันเมื่อกระทำผิดกฎหมายอาญาและตกเป็นผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดอาญาแล้วแต่ยังไม่ได้ถูกถอดออกจากความเป็นพระ และในขณะที่อยู่ระหว่างการดำเนินคดี นั้นพระก็สามารถที่จะอยู่ในโบสถ์และ สามารถปฏิบัติศาสนกิจได้ตามปกติอันจะได้เป็นการไม่เสีย สมณภาวะในกรณีที่ถูกศาลตัดสินว่า ไม่มีความผิด ซึ่งเป็นการคุ้มครองรักษาพระภิกษุที่ไม่ได้กระผิด แต่ถูกใส่ร้ายได้ แต่เมื่อได้รับการตัดสินว่ามีความผิดและถูกลงโทษแล้วภายหลังจึงดำเนินการให้สละ สมณเพศต่อไป

4. การเยียวยาคืนสถานภาพพระภิกษุกรณีไม่ได้กระทำความผิดอาญา ในกรณีที่พระภิกษุที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาแล้วดำเนินการให้สละสมณเพศ แต่ต่อมาภายหลังพิสูจน์ได้ว่าไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดอาญา การที่จะคืนสถานะของความเป็นพระภิกษุแก่ท่านนั้นจะอย่างไร อีกทั้ง พรรษาที่พระภิกษุรูปนั้น บวชมาตามพระวินัยก็สิ้นสภาพไปตามการสละสมณเพศ และการนับพรรษา ของพระภิกษุนั้นก็ย้อนกลับคืนมาไม่ได้ เมื่อถ้าบวชใหม่ก็ต้องนับพรรษาเริ่มต้นใหม่ ดังนั้นสำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติและมหาเถรสมาคมควรมีการทบทวนกฎหมายที่เกี่ยวข้องในส่วน กระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีผลโดยตรงเกี่ยวกับการควบคุมตัวพระภิกษุที่กระทำความผิดแล้ว อยู่ในระหว่างการพิจารณาคดีให้มีความเหมาะสมเป็นธรรมที่สุด

5. ควรมีกฎหมายวิธีพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับพระภิกษุที่กระทำความผิดคดีอาญาไว้ต่างหากจาก บุคคลธรรมดา ผู้เขียนขอเสนอให้มีกระบวนการพิจารณาคดีที่เกี่ยวกับพระภิกษุผู้มีสิทธิพิเศษทาง สังคมซึ่งกระทำผิดกฎหมายทางอาญาไว้ต่างหากจากบุคคลธรรมดา และดำเนินการจัดตั้งศาลสงฆ์อัน

เป็นศาลพิเศษเป็นแผนกหนึ่งต่างหากเพื่อทำการพิจารณาพิพากษาคดีที่เกี่ยวกับพระภิกษุ อันจะเป็นการเหมาะสมแก่สมณสาธูปโดยแยกประเภทของศาลสงฆ์ คดีที่อยู่ในอำนาจศาลสงฆ์ คดีที่ไม่อยู่ในอำนาจศาลสงฆ์ บุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลสงฆ์ รวมถึงการแต่งตั้งตุลาการและการดำเนินคดีในศาลสงฆ์ให้ชัดเจน โดยมีแนวความคิดมาจากการที่พระใน ศาสนาคริสต์ในสมัยโรมัน เมื่อมีพระกระทำผิดกฎหมายทางอาญาแล้วจะมีศาลศาสนาพิจารณาพิพากษาซึ่งแตกต่างจากบุคคลธรรมดาในสังคม โดยถือว่าพระนั้นมีสิทธิทางกฎหมายอาญาเป็นการเฉพาะ และต่อเนืองด้วยแนวความคิดที่ว่าเมื่อทหารได้กระทำความผิดทางอาญาแล้วก็ยังมีศาลทหารที่มีกระบวนการดำเนินคดีที่แยกออกมาเป็นพิเศษแยกต่างหากจากบุคคลธรรมดา

6. ควรเพิ่มกระบวนการกลั่นกรองจากคณะสงฆ์โดยให้มีพระวินัยธรวินิจัยความผิดตามกฎหมายอาญาต่อไปอันเป็นการปกป้องสิทธิขั้นพื้นฐานของพระภิกษุให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญก่อนแล้วจึงได้มอบหมายให้เจ้าหน้าที่บ้านเมืองได้ดำเนินการตามกฎหมายต่อไป

สรุป

จากประเด็นที่ได้กล่าวมา เห็นได้ว่าพระภิกษุเมื่อถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญานั้นมีปัญหาในทางปฏิบัติในการที่จะคุ้มครองความเป็นพระภิกษุและมีการปฏิบัติตามที่เคยปฏิบัติกันมาเพียงเบื้องต้นเท่านั้นไม่ได้มีมาตรการคุ้มครองพระภิกษุในทางกฎหมายที่ชัดเจนแต่อย่างใดไม่ว่าจะเป็นขั้นตอนการจับกุม การสอบสวนและการพิจารณาคดีในชั้นศาล ทั้งนี้ เนื่องจากไม่มีกระบวนการดำเนินคดีอาญากับพระภิกษุที่กระทำผิดกฎหมายแยกไว้เป็นพิเศษเลย จึงเห็นสมควรที่จะเสนอแนวทางการปฏิบัติต่อสงฆ์สาวกของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าหากมีกรณีที่พระภิกษุต้องหาคดีอาญา ควรมีการให้ความหมายหรือนิยามของคำว่าพระภิกษุเอาไว้ให้ชัดเจน ควรกำหนดให้มีเจ้าคณะพระสังฆาธิการผู้ปกครองระดับสูงขึ้นไปตามลำดับขั้นเป็นผู้ควบคุมตัวเจ้าอาวาสที่กระทำความผิดกฎหมายอาญา ควรจัดให้มีสถานที่พิเศษสำหรับพระภิกษุระหว่างพิจารณาแทนการให้สละสมณเพศ การเยียวยาคืนสถานภาพพระภิกษุในกรณีที่พระภิกษุที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาแล้วถูกดำเนินการให้สละสมณเพศ แต่ต่อมาภายหลังพิสูจน์ได้ว่าไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด ควรมีกฎหมายวิธีพิจารณาคดีที่เกี่ยวข้องกับพระภิกษุที่กระทำผิดคดีอาญาเอาไว้ต่างหากจากบุคคลธรรมดา ควรเพิ่มกระบวนการการกลั่นกรองจากคณะสงฆ์โดยให้มีพระวินัยธรวินิจัยความผิดตามพระธรรมวินัยหรือตามกฎหมายอาญาเสียก่อน

เอกสารอ้างอิง

คทาฐ วีระวงษ์, “การดำเนินคดีอาญากับพระสงฆ์คทาฐ วีระวงษ์, “การดำเนินคดีอาญากับพระสงฆ์ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และฉบับแก้ไข (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535”, วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, หน้า 92, 136.

โชติ ทองประยูร, คำบรรยายพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ. 2505 พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์การศาสนา 2506 หน้า 176-170

ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, หมายเหตุความเห็นคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6772/2543

ธวัช หนูคำ “ปัญหาการดำเนินคดีอาญากับพระภิกษุสงฆ์ไทย” วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตร์

- มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2541 หน้า 75
- นคร พจนนรพงษ์, คำอธิบายกฎหมายอาญา, (กรุงเทพมหานคร: เจริญกิจ, 2550), หน้า 20.
- นิตดาภา กังคานนท์, ความผิดอาญาของพระสงฆ์ตามกฎหมายเก่า, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551), หน้า 79.
- พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย (คงคาไหว), ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการสละสมณเพศเนื่องจากกากระทำ ความผิดอาญา, วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (กุมภาพันธ์ 2564), หน้า 145.
- พระเมธีธรรมภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม, 2539), หน้า 66.
- พระมหาธมมย์ แต่งทรัพย์ และ ศิริศักดิ์ ศุภมนตรี. (2555) สิทธิของพระภิกษุทางกฎหมายอาญา. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช:ม.ป.ท.
- สนิท ศรีสำแดง, นิติกรสงฆ์ เล่ม 1, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทคอมแพคท์พริ้นท์ จำกัด, 2543).
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส มหาสมณศาสน เล่ม 2 กรุงเทพมหานคร พุทธอุปลัมภ์การพิมพ์ 2516 หน้า 179
- อำนวยการ ยัสโยธา, “กระบวนการต้องโทษในประมวลกฎหมายอาญากับในวินัยสงฆ์การศึกษาเชิงเปรียบเทียบ”, รายงานการวิจัย, (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์: วิทยาลัยครูสงขลา, 2531), หน้า 35.
- ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และฉบับแก้ไข (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2535”, วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต, หน้า 92, 136.
- โชติ ทองประยูร, คำบรรยายพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พ.ศ. 2505 พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์การศาสนา 2506 หน้า 176-170
- ทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ, หมายเหตุความเห็นคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6772/2543
- ธวัช หนูคำ “ปัญหาการดำเนินคดีอาญากับพระภิกษุสงฆ์ไทย” วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตร์ มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2541 หน้า 75
- นคร พจนนรพงษ์, คำอธิบายกฎหมายอาญา, (กรุงเทพมหานคร: เจริญกิจ, 2550), หน้า 20.
- นิตดาภา กังคานนท์, ความผิดอาญาของพระสงฆ์ตามกฎหมายเก่า, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2551), หน้า 79.
- พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย (คงคาไหว), ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการสละสมณเพศเนื่องจากกากระทำ ความผิดอาญา, วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ ปีที่ 6 ฉบับที่ 2 (กุมภาพันธ์ 2564), หน้า 145.
- พระเมธีธรรมภรณ์ (ประยูร ธรรมจิตโต), การปกครองคณะสงฆ์ไทย, (กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม, 2539), หน้า 66.
- พระมหาธมมย์ แต่งทรัพย์ และ ศิริศักดิ์ ศุภมนตรี. (2555) สิทธิของพระภิกษุทางกฎหมายอาญา. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช:ม.ป.ท.
- สนิท ศรีสำแดง, นิติกรสงฆ์ เล่ม 1, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทคอมแพคท์พริ้นท์ จำกัด, 2543).
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส มหาสมณศาสน เล่ม 2 กรุงเทพมหานคร พุทธ

อุปถัมภ์การพิมพ์ 2516 หน้า 179

อำนวยการพิมพ์ ยัสโยธา, “กระบวนการต้องโทษในประมวลกฎหมายอาญากับในวินัยสงฆ์การศึกษาเชิงเปรียบเทียบ”, รายงานการวิจัย, (คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์: วิทยาลัยครูสงขลา, 2531), หน้า 35.